

Tanıtım - Değerlendirme / Reviews

Yılmaz, B. (Ed.). (2013). Anadolu Kütüphaneleri. M. Turgut, İ. Yılmaz (Fotoğraflar). Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı. T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Geleneksel El Sanatları/ Bilim ve Felsefe Dizisi. 498 sayfa, kuşe kağıt, renkli resimli, ciltli. ISBN 978- 975-17-36800

Öz

Anadolu deyince felsefe ve bilim tarihi temellerinin atıldığı ve çeşitli uygarlıklara ev sahipliği yapan topraklar, “güneşin yükseldiği yer” akla gelir. Uygarlık ve kültürün ayrılmaz bir parçası olarak kütüphane olgusunun da zengin Anadolu coğrafyasında nasıl beslenip etkilendiğini önümüze seren “Anadolu Kütüphaneleri” başlıklı kitap bu topraklarda bulunan belli başlı kütüphane ve arşiv kurumlarına tarihsel, mimari ve estetik açıdan ışık tutmaktadır. Okuyucuyu Anadolu kütüphane ve kütüphanecilik tarihi yolculuğuna çıkararak bu kitap birçok kez heyecan uyandırıcı yanları ile karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca adeta görsel ziyafet sunan güzel ve kaliteli fotoğraflarla pekiştirilerek lüks bir baskıyla yayımlanan kitap, Anadolu kütüphane ve kütüphaneciliğini Eskiçağ, Osmanlı Dönemi ve Cumhuriyet Dönemi ölçeğinde betimleyen, kütüphane olgusunun uygarlıklar ile koşutluk içerisinde olgunlaşıp geliştiğini gösteren 23 makaleden oluşmaktadır. “Anadolu Kütüphaneleri” mesleki kimliği ve geçmişi sorgulamak ve Türk Kütüphaneciliğini anlamak isteyen herkese gururla sunulabilecek nitelikte bir yayındır.

Bu çalışmamızda, söz konusu kitabın eleştirel olarak değerlendirilmesi amaçlanmaktadır. Bu

eleştirel tanıtım ile tek tek çalışmaların başlık, amaç, kapsam ve sonuçlarının anlaşılabilirliği ve bütünlük sağlayıp sağlamadıkları irdelenmektedir.

Anahtar Sözcükler: *Uygarlık ve kütüphaneler; kütüphaneler tarihi; Türk Kütüphaneciliği; Anadolu uygarlıkları; Anadolu kütüphaneleri.*

Abstract

When saying Anatolia, comes to mind the home of various civilizations where foundations of philosophy and history of science were developed, and the “land where the sun rises”. The book entitled “Libraries of Anatolia” shows how the library phenomenon, as an integral part of civilization and culture, is affected by the superb Anatolian geography and shed light on major library and archives institutions from an historical, architectural and aesthetic point of view. This book, taking the readers to a journey into the history of Anatolian library and librarianship, is an important work that shows up with several exciting aspects. This book providing a visual feast with the fine pictures and its luxury print, comprises of 23 articles divided in three main periods- Antiquity, Ottoman and Republic - and show how the library phenomenon has developed in parallel with the civilizations. “The libraries of Anatolia” is a work which can be strongly and proudly recommended to anyone who wants to inquire professional identity and its history and those who want to comprehend Turkish librarianship.

Our study aims at introducing and critically reviewing “Libraries of Anatolia”. All articles are examined and evaluated separately in the context of intelligibility and integrity of their title, purpose, scope and results.

Keywords: *Civilization and libraries; history of libraries; Turkish Librarianship; civilizations of Anatolia; libraries of Anatolia.*

Giriş

“Bilginin Anadolu’daki serüvenini bilmeden hem *Anadolu*’lu hem de *kütüphaneci* kimliğimizin ayırdına varmak, bu kimliğin kıvancını yaşamak olanaklı mıdır” diye sorar Bülent Yılmaz (s. 7) kitabın önsözünde. Gerek ulusal gerek mesleki kimliğimiz geçmişimizle biçimlendirilir. Dünün ayırımına varmazsak, bugünü nasıl yaşarız ve yarını nasıl düşleriz? Arkeolojik kazılarla önemi biraz daha ortaya çıkan, üstündeki insan tarihinin günümüzden 600 bin yıl öncesine giden; Doğu – Batı arasında bir köprü niteliği taşıyan ve onlarca uygarlığa ev sahipliği yapmış olan “Anatolia/ Anadolu”nun sanıldığından daha eski -Göbeklitepe kazıları- ve daha verimli olması daha da önem ve heyecanını arttırmaktadır. Bu coğrafyada biçimlenmiş pek çok uygarlığın varlığı bugün de Anadolu için çok önemlidir.

Bülent Yılmaz’ın editörlüğünde hazırlanan *Anadolu Kütüphaneleri* adlı derleme yapıtı; dünden bugüne kurulup yaşamış ve yaşamakta olan Anadolu kültür ve mesleki geçmişimizi canlandırmaktadır. Kitap, Anadolu kütüphane ve kütüphaneciliğini Eskiçağ, Osmanlı Dönemi ve Cumhuriyet Dönemi ölçeğinde betimleyen ve her dönem için dönemi karakterize eden belli başlı kütüphane örneklerini değerlendiren her biri konu uzmanları tarafından kaleme alınmış 23 makaleden oluşan; kütüphane kurumuna ve kütüphanecilik anlayışına Anadolu coğrafyası bağlamında tarihsel bir bakış ve bütünlük içinde bakmayı hedefleyen bir yapıttır.

Anadolu kütüphane ve kütüphanecilik tarihi yolculuğuna çıkaran kitap birçok kez heyecan uyandırıcı yanları ile karşımıza çıkan, içinde birçok ilki barındırıp gerçekleştiren önemli bir çalışmadır. Çünkü alanımızda, belirli bir konu çerçevesinde konuyla ilgili uzman kişilerin yazılarını derleyip bir araya getirmek sıkça tanık olduğumuz bir durum değildir. Ayrıca adeta görsel ziyafet sunan güzel ve kaliteli fotoğraflarla pekiştirerek lüks bir baskıyla yayımlanan kitap, mesleki kimliği ve geçmişi sorgulamak ve Türk Kütüphaneciliğini anlamak isteyen herkese gururla sunulabilecek nitelikte bir yayındır.

Bu yazı ise, *Anadolu Kütüphaneleri* başlıklı yapıtı bir bütün olarak ve çalışmalarını tek tek ele alıp tanıtmayı, biraz da eleştirerek değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Bu eleştirel tanıtım ile tek tek çalışmaların başlık, amaç, kapsam ve sonuçlarının anlaşılabilirliği ve bütünlük sağlayıp sağlamadıkları irdelenmektedir.

1.Bölüm: Eski Çağ – Antik Dönem

Sırasıyla A. Derman Bayladı, Prof. Dr. Bülent Yılmaz, Prof. Dr. Nuray Yıldız, Prof. Dr. Cem Karasu, Prof. Dr. Volker Michael Strocka, Yrd. Doç. Dr. Hüseyin Üreten, Marc Waelkens ve Prof. Dr. Vedat İdil'in kaleminden çıkmış sekiz yazıdan oluşmaktadır.

Bayladı, A. D. (2013). Eski çağlar Anadolu'su: Kütüphane ve arşivlere kaynaklık eden kültür ve uygarlık coğrafyası. B. Yılmaz (Ed.). *Anadolu kütüphaneleri içinde (ss.13-35). Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı.*

Uygarlıklar toprağı Anadolu'nun tarihsel ve kültürel geçmişini tanıtmayı amaçlayan yazıda *Anadolu* adının anlamı, Anadolu'nun tarihi, yeryüzü cenneti ve Anadolu'nun geleneksel ana tanrıçası, Hititler, Hitit mitolojisinin Yunan mitolojisine etkisi, Antik çağ Anadolu'sunda ozanlar, yazarlar ve gezginler, Batı Anadolu'da felsefe, filozoflar ve kültür merkezi olarak Bergama ve Efes, Anadolu'da Hristiyanlığın gelişimi gibi konular ele alınmaktadır.

Anadolu uygarlıkları kültür ve tarihine heyecanlı bir yolculuk olan çalışmanın özgün yanlarından birisi Anadolu'nun kültür, uygarlık tarihi açısından çok genel ve geniş bir özeti yanında bu toprakların yetiştirdiği birçok ünlü yazar, ozan ve düşünürü tanıtip sıralamasıdır. Ancak yazarın ele aldığı Anadolu'nun Eskiçağ ünlüleri diyebileceğimiz belli başlı kişiler listesini Amasralı Myrorianos, Karadenizli Herakleides, Menippos, Sinoplu Diogenes, Bosphoroslu Sphairos, Tarsuslu Khryssippos gibi adlarla genişletmek olanaklıdır.

Yazının en önemsenmesi gereken heyecan verici noktalardan birisi de Montaigne¹ (1595)'den aktarılan; bir toprak parçasını yurt edinmenin üstünde yaşamakla süremeyeceği, geçmişle birlikte anlamlı olacağını dile getiren Fatih Sultan Mehmet'in Papa II. Pius'a yazdığı (öne sürülen!) mektuptaki sözlerdir (s. 19):

“Nasıl oluyor da İtalyanlar bana karşı çıkıyorlar şaşıyorum. Biz de onlar gibi Troialıların soyundan geliyoruz. Yunanlılardan Hektor'un öcünü almak benim kadar İtalyanlara da düşer. Oysa İtalyanlar bana karşı Yunanlıları tutuyorlar”

¹ Ayrıntılı bilgi için bkz. Montaigne, M. (2015). *Denemeler*. (S. Eyüboğlu, Çev.). İstanbul: İş Bankası Yayınları.

Çalışma başlığındaki "...kütüphanelere ve arşivlere kaynaklık eden kültür ve uygarlıklar coğrafyası" ifadesine rağmen içerikte kütüphane ve arşivlere yönelik bilgiye çok az yer verilmiştir. İlerleyen bölümlerde yer alan uygarlık-kütüphane etkileşiminin daha anlamlı ve anlaşılır kılınmasında önemli katkı sağlayan bu çalışmanın başlığı, "*kültür ve uygarlıklar coğrafyası Anadolu*" biçiminde belirlenebilirdi. Çalışmanın anlatımı ve dili oldukça anlaşılır ve akıcı ancak her paragraf kaynak gerektiren nitelikte olmasına karşın yazar bunu pek önemsememiş görünmemektedir.

Bu yazıda, Anadolu'nun yontma taş çağı döneminden beri farklı uygarlıklara ev sahipliği yaptığı ve pek çok uygarlık ile etkileşim içinde olduğu sonucuna varılabilir. Ancak yazar, farklı toplumların bulunduğu yer olan Anadolu topraklarına **Anadolu Uygarlığı** adını vermeyi tercih etmektedir. Yazarın sonuç bölümünde **Anadolu Uygarlığı** terimini kullanması Anadolu coğrafyasının tarihsel zenginliğini, Anadolu topraklarının, bir uygarlık değil bir uygarlıklar etkileşimi olduğunu -göz önünde aldığımızda- yazarın sonuç önerisini gerçekçi ve açıklayıcı bulmak güçtür.

Yılmaz, B. (2013). İlk çağ Anadolu uygarlıklarında kütüphane / arşiv kurumu. B. Yılmaz (Ed.). Anadolu kütüphaneleri içinde (ss. 37-57). Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı.

Daha önce iki farklı ortamda yayınlanmış olan bu çalışma², "uygarlıklar ve tarih için bir köprü" (Lloyd, 1989; akt. Yılmaz, 2013, s. 37) olarak betimlediği İlk Çağ Anadolu'sunu kültür sürecinin temel özellikleri açısından değerlendirmektedir. Yazar, kültür ve uygarlık kavramları ile bu kavramlar bağlamında Anadolu, kent devletleri, Anadolu'nun ayrımlı kültürleri besleyip oluşturduğu uygarlıklar ve bu uygarlıkların temellerini açıklamakta, bu coğrafyanın uygarlıklarının sosyo-ekonomik ve kültürel özelliklerini irdelemekte ve bu bağlamda arşiv / kütüphane kurumu ile ilişkilendirmektedir.

"Kütüphanelerin kent devletler arasında bir prestij, rekabet etkeni, sanat, eğitim ve bilim politikalarının bir parçası olarak" görülmesi, "saray, tapınak ve hamam yakınlığında kurulan kütüphane sorumlularının bilge kişiler olarak tanınması ve bu bilgelerin bilgelik özellikleri taşıyan köleler arasından özellikle seçilmesi" kütüphane kurumuna gösterilen özen ve değer, o toplumdaki yerini göstermektedir.

Uygarlığın bir süreç olması ve birikime dayanması, "bu birikimin yazılı ortama aktarılacak kayıt altına alınması ve kullanılabilmesi gerçeği" arşiv ve kütüphanelerin ortaya çıkmasına kaynaklık ettiği gibi bu kurumların varlığının "temel işlevi" niteliğine dönüşmüştür. Bu hipoteze dayandırılan çalışma, arşiv / kütüphane kurumunun tarihsel akış ve toplumsal değişim içerisinde değişmeyen bir özün olduğunu ve bu özün, "bilgiye erişirme" gibi toplumsal işlev ve rolünde yattığı savunulmaktadır. Çalışma, Eskiçağ Anadolu'sunun Türk kütüphaneciliğine zengin bir zemin hazırladığı düşüncesi ile sonuçlandırmıştır.

² Sayfa 37'deki dipnota göre bu yazı, yazarın İlkçağ Anadolu uygarlıklarında sosyo-ekonomik ve kültürel yapı bağlamında kütüphane / arşiv kurumu. Kurbanoglu, S., Tonta, Y. ve Al, U. (Yay. Haz.). (2007). *Değişen Dünyada Bilgi Yönetimi Sempozyumu* içinde (ss. 60-72) sunulan bildirisi ile İlkçağ Anadolu uygarlıklarında sosyo-ekonomik ve kültürel yapı bağlamında kütüphane / arşiv kurumu. *Türk Kütüphaneciliği*, 22 (3), 351-376 başlıklı makalenin gözden geçirilerek kısaltılmış metnidir.

Kültürün, toplumsal tarihin, insanın ve kütüphane / arşivin ilişkilendirildiği çalışmada, Eskiçağ Anadolu'sunda kütüphane ve arşiv gibi kültürel yapı ve kurumlara önem verildiği, sosyo-ekonomik bağlamda varlık gösterdiği ve bu ortamda sürekli gelişim gözlendiği ortaya konmuştur. Çalışma, dil olarak duru, anlaşılır, akıcı, başlık ile içerik uyumlu, amaç ve hipotezi belirlenmiş örnek yazılardan birisidir.

Yıldız, N. (2013). Antik dönem: Anadolu kütüphaneciliği ve kütüphaneleri. B. Yılmaz (Ed.). Anadolu kütüphaneleri içinde (ss. 59-85). Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı.

Yazıda, Hattuşuş (Boğazköy) arşiv ve kütüphane kurumunu, Anadolu'da Helenistik ve Roma dönemi belli başlı kütüphane örneklerini teknik ve mimari özelliklerini de katarak betimlemekte, bu kurumların nasıl oluştuğu, fiziksel özelliklerinin neler olduğu ve belgelerin konularının neler olduğu yönünde bilgi bulunmaktadır. Yazıda, sırasıyla Boğazköy (Hattuşuş), Maşat Höyük (Tapigga), Ortaköy (Şapinuva), Kuşaklı (Şarişsa), Helenistik dönem Bergama (Pergamon), Antakya (Antiokheia), Pantos Kralı Mitridates VI Eupator kütüphaneleri, Roma dönemi Efes (Celsus), Geyre (Aphrodisias), Side M Binası, Çamlık (Kremna), Ağlasun (Sagalassos) kütüphane ve arşiv kurumlarına ışık tutulmaktadır. Ayrıca bugünkü üniversite ve fakülte kütüphanelerinin öncüleri olarak Gymnasion ve yüksek okul kütüphaneleri (hukuk, tıp ve gramer dalları), Hristiyan ve Hristiyanlık okul kütüphaneleri gibi Helenistik dönem kütüphaneleri de kısaca tanıtılmaktadır.

Antikçağ dönemin siyaset, eğitim ve sanat merkezi olarak Bergama ve Efes kütüphanelerinin yeri, fiziksel özellikleri, aydınlatması, nemlendirilmesi, rulo sayısı, koruyucu heykeli ve fiziksel yönler diğer kütüphane örneklerine kıyasla daha ayrıntılı betimlenmiştir.

Hattuşuş'ta "yamaçtaki ev" olarak bakılan arşiv ve kütüphane kurumunun kapsadığı belgelerin içeriği, Hititlerin kil tablet yanında ağaç levhalara da yazdıklarını, kütüphane/ arşivlerinde tabletlerin ahşap raflar üzerinde ya da küplerde tuttuklarını, bu dönemlerde de konu sınıflaması ve alfabetik listeleme yapıldığı bilgileri yer almaktadır.

Yazı, Anadolu kütüphanelerine öncülük eden kütüphaneler hakkında tarihsel-mimari-estetik bilgiye gereksinim duyan okurlara yol gösterici niteliktedir. Araya serpiştirilen fotoğraflarla birlikte bu çalışmadaki bilgiler daha aydınlanmış, açıklanmış ve antikçağ kütüphaneleri tablosunu tamamlamıştır. Anlatım ve dilin açık ve anlaşılır olması ve yer yer de kullanılan terimlerin özgün biçimleri bu çalışmayı daha gizemli ve heyecan verici kılmıştır. Ancak Eskiçağ Anadolu'sunun kütüphaneleri ile sınırlı tutulan çalışmanın açıkça *belirtilmiş* bir amacı ve sonucu bulunmamaktadır. Anılan çalışmada dipnotlar ve kaynakça verilmesine karşın, pek çok yerde verilen bilgilerin hangi kaynak(lar)dan alındığını belirleme olanağından yoksun kalınmaktadır. Kimi kez tek tümceden oluşan bir paragraf için 4-5 kaynak gösterilirken, kimi kez de (en gerekli olduğunda) 4-5 paragrafta hiç kaynak gösterilmemektedir. Yazının başlığında *Antik dönem Anadolu kütüphaneciliği ve kütüphaneleri* ifadesi kullanılırken metinde kütüphanecilik konusunda çok az bilginin yer aldığı görülmektedir. Dönemlere göre kütüphaneler tanıtılmakta ancak bütün kütüphaneler için aynı düzeyde bilgi (kuruluş tarihi,

yeri, mimari özellikleri, derme sayısı, işlemler vb.) verilmemektedir.

Karasu, C. (2013). Hitit Uygarlığı'nın başkenti Hattuşa-Boğazköy arşiv-kütüphane sistemi. B. Yılmaz (Ed.). *Anadolu kütüphaneleri içinde* (ss. 87-102). Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı.

Yazar doğrudan Hitit uygarlığının (İ.Ö. 2000-1200) en önemli kültür kalıntısı olan çivi yazılı tabletleri ve kullanılan yazı diline odaklanarak giriş yapmaktadır. Arkeolojik kazılarla ortaya çıkarılan tabletlerde şaşırtıcı birkaç noktaya değinmekte yarar vardır: Bu dönemde Hititçe'nin yanı sıra, Akadça, Hurrice, Hattice, Luvice, Palaca gibi o dönemde yaşayan başka dil-yazının kullanıldığı (s. 87), birçok kil tabletin sonunda bildiğimiz dışında bir anlam taşıyan kolofonun bulunduğu açıklanmaktadır. Yazıda, kolofonun³, genellikle tabletin konusu ve konusuna göre sayısı, tablet içindeki yazının bitip bitmediği, dini bir ayınse tamamlanıp tamamlanmadığı, tableti yazanın adı, kimi kez de soyağacı ve de denetçisi konusunda bilgileri içerdiği; kimi durumlarda kolofonların kitap sırt yazısı biçiminde kullanıldığı ve raflara yerleştirmede bu belgelere erişimin kolaylaştığı (s. 88), bir şeyin bitmesi ya da sonra ermesi anlamına geldiği görülmektedir.

Bir başka ilginç bilgi, Boğazköy arşivinde bulunan ve "etiket" işlevi gören oval biçimli 4-5 cm. yüksekliğinde, 6-7 cm. genişliğinde küçük etiket-tabletlerdir. Etiket-tabletlerde, tabletin ilgili olduğu konuya ilişkin çok kısa bilgiler yer almakta, bu etiketler, genellikle, raflardaki tabletlerin ilk satırlarını içermektedir (s. 96). Çalışmanın açıkça belirtilmiş bir amacı olmasa da başlığında yer alan "Hattuşaş Arşiv-kütüphane sistemi" olgusunun anlatılması beklenmektedir. Çünkü içerikte ve sonuçta "Hattuşaş-Boğazköy arşiv-kütüphanesinin belirli bir sistem içerisinde korunduğu" (s. 98) dile getirilse de bu sisteme ilişkin sadece tabletlerin yerleştirilme düzeni ile ilgili çok kısa bilgilere yer verilmektedir. Başlık ve içerik birbiriyle uyumlu değildir. Giriş niteliğinde sayılabilen ilk paragraflarda herhangi bir kaynak gösterilmemiştir. Bu çalışmanın bir özelliği de hem özgün hem Türkçe olarak çevrilmiş biçimde çok sayıda kolofon örneklerinin verilmesidir, ancak bu kadar çok örnek verilmesinin doğruluğu tartışılır. Birçok kil tablet, kolofon ve etiket örnekleri ile doldurulan sayfaların ve örneklerin açıklanıp yorumlanması gerektiği düşüncesindeyiz.

Strocka, V. M. (2013). Efes Celsus Kütüphanesi⁴. (D. Göçmen, Çev.). B. Yılmaz (Ed.). *Anadolu kütüphaneleri içinde* (ss. 103-119). Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı.

İ.S. 113-117 yılları arasında Consul Tiberus Iulius Aquila Polemananus tarafından ölen babası Tiberius Iulius Celsus Polemaeanus anısına kütüphane ve anıt mezarı da olacak biçimde

³ Yazarların notu; kolofon bir kitabın genellikle başlık sayfasında bulunan matbaa amblemi ve kitapla ilgili açıklamalardır. Yunanca zirve, son nokta veya son rütüşlar anlamına gelen *kolophon* kelimesinden gelmektedir. 18 Aralık 2014 tarihinde [http://tr.wikipedia.org/wiki/Kolofon_\(bas%C4%B1m\)](http://tr.wikipedia.org/wiki/Kolofon_(bas%C4%B1m)) adresinden erişildi.

⁴ Yazarların notu; bu yazı aşağıda künye bilgisi verilen dokümanın çevirisidir.

Strocka, V. M. (2003). The Celcus Library in Ephesus. Sonderdrucke aus der Albert-Ludwigs-Universität Freiburg. Originalbeitrag erschienen in: *Ancient Libraries in Anatolia: Libraries of Hattusha, Pergamon, Ephesus, Nysa* in (pp. 33-43). [Ankara]: Middle East Technical University Library. 19 Aralık 2014 tarihinde http://www.freidok.uni-freiburg.de/volltexte/4986/pdf/Strocka_The_Celsus_Library_in_Ephesus.pdf adresinden erişildi.

yaptırılan Efes kenti ve Celsus Kütüphanesi şiddetli bir depremden (İ.S. 262 yılında) sonra Gothların yağması sırasında yakılıp, dermesi yok edilmiş, sağlam kalan cephesi de 5. ve 11. yüzyıllardaki şiddetli depremlerle tümüyle yıkılmıştır (s. 118).

Strocka'nın çalışmasında Efes kentinin kadere teslim olması, zamanla kesme taşlarının yağmalanması, moloz ve toprak altında kalması trajedisi, Efes'in 1903 yılındaki Avusturya kazılarında Rudolf Heberday'in başkanlığında yeniden keşfedilmesi, kazı çalışmalarının başlaması ve sonrasında onarım, yeniden yapılandırma çalışmaları betimlenmektedir. Günümüzdeki fotoğrafların görkemli figürü olan Efes (Celsus Kütüphanesi) Cephesi'nin 1978 yılında ayağa kaldırıldığını, kütüphane salonunun ise yıkıntı halinde bırakıldığı bilgisi yer almaktadır. Efes Celsus Kütüphanesinin ayağa kaldırılan ve 21x17 m. ölçülerindeki dış cephesi teknik ve mimari dil kullanarak, işleme özellikleri, kullanılan yontu, kabartmalar içindeki düzene kadar bütün ayrıntıları verilerek görkemli bir cephe olduğu gösterilmiştir (ss. 103-104).

Ayağa kaldırılan cephede ve lahidin üzerinde mezara, ölüme ve ölümsüzlüğe ilişkin gizli motif ve imler görülebilir. "Kütüphane-mezar ilişkisi ölümsüzlükle ilişkilendirilir, çünkü "müzik, edebiyat ve felsefe ile ilgilenen biri ölümsüz gerçekliğe katılır ve ruhu Musalar alemine ulaşır" (s. 116). Romalıların mezarlıklarını kesinlikle kent dışına kurdukları düşünüldüğünde, - kent sınırları içinde mezarlık kurmak ayıp kabul ediliyordu- bu sıradışı izin için Efes Meclisi ve halkının kurulacak bu yapının aynı zamanda, karşısındaki mahkeme salonunun arşivi olarak kullanılmasını koşul olarak istemesi (s. 103); Tiberius Iulius Celsus Polemaeanus'un çok özel bir kişilik olduğu izlenimini yaratmaktadır. Bir başka ilginç açıklamada bir yazıtta Celsus Kütüphanesine ilişkin bir "vakıf" tan söz edilmesidir ki ileriki sayfalarda bütün düzenlemeler ardından bırakılan 25.000 denarın her yıl nasıl harcanacağı, faizlerinin nasıl kullanılacağına ilişkin ayrıntılı bilgi sunulmaktadır (s. 110). Kitabın ikinci bölümünde göreceğimiz "Osmanlı Dönemi" nde sıkça söz edilen Vakıf geleneğinin yalnız Doğuda değil Batıda, Anadolu'da daha 2. yüzyılda kullanıldığı bilgisi paylaşılmaktadır. Efes Celsus kütüphanesinin görsel görkemi, yer yer teknik ve mimari bilgilerle betimlenen yazı sonuçsuz bir biçimde tamamlanmaktadır. Dahası, yer yer kaynak gösterilmemiştir.

Üreten, H. (2013). Pergamon-Kraliyet-Kütüphanesi: Antik çağ Anadolu'sunda bir kültür merkezi⁵. B. Yılmaz (Ed.). *Anadolu kütüphaneleri içinde (ss. 121-133). Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı.*

Yazıda, Hellenistik Dönem Pergamon (Bergama) kenti ve krallığının kuruluşu ile ilgili belli başlı tarihsel olaylar kronolojik bir düzende belirttikten sonra elverişli coğrafi koşulların ve kraliyet ailesinin sanat ve bilim konusundaki dış politika sayesinde kuruluşu ve gelişimi olumlu etkilenen kentin akropolünde, Athena tapınağı Kutsal alanı içinde yaptırılan Pergamon Kraliyet kütüphanesi tanıtılmaktadır. Pergamon kentinin tarihi, kültür-sanat yönü, Bergama kütüphanesinin kuruluş serüveni, yerleşimi, kraliyet ailesi ile etkileşimi, bazı fiziksel ve

⁵ Sayfa 121'deki dipnota göre bu yazı, yazarın Antikçağ Anadolu'sunda bir kültür merkezi Pergamon –Kraliyet- Kütüphanesi *Türk Kütüphaneciliği* 2008, 22 (4), 435-450'de yayımlanan makalesinin gözden geçirilmiş metnidir.

mekânsal özellikleri, kütüphane hakkında bilgi sağlayan temel kaynakları ele alınmaktadır. Yazıda bu kutsal alanın müze, devlet arşivi, sergi alanı vb. gibi farklı amaçlar için kullanıldığını anlaşılmaktadır.

Bergama Kütüphanesi ile farklı bilgi kaynaklarının olduğu belirlense de bu kaynakların yalnız Yıldız'ın "Antikçağ Kütüphaneleri"⁶ adlı çalışmasına dayandırıldığı (ss. 126-130) anlaşılmaktadır. Pek çok önemli tarihsel bilginin kaynağının gösterilmediği çalışmada Bergama Kütüphanesi dermesinin geliştirilmesi yönünde de bilgiler sağlanmakta ise de, konuyla ilgili üç yeni araştırma görüşü ileri sürüldüğünü belirten yazar (s. 126), yalnız üçüncü görüş hakkında biraz bilgi vermektedir. Bu görüşlerin kimler tarafından, ne amaçla ve hangi içerikle yapıldığı belirtilmemektedir. Ayrıca Bergama kütüphanesi dermesinin oluşumunu anlatmak için anılan *Neleos ve Mirasçıları* öyküsünü (s. 126) çalışmanın amacına bağlamaması bu çalışmanın bütünlüğünü kavramayı zorlaştırmaktadır!

Başlıkta "...bir kültür merkezi" ifadesi yer alırken, içerikte Bergama Kraliyet Kütüphanesinin bu kültürel özelliklerini ortaya koyan herhangi bir bilgiye rastlanmamaktadır. Dolayısıyla, başlık ve içerik uyumlu görünmemektedir. Çalışmanın birçok yerde "bu konudaki" bilgi yokluğu ön plana çıkarılmaktadır. Yazarın pek çok paragrafın sonunu ille de Bergama kütüphanesi ile ilişkilendirmeye çalışması metni yer yer yorucu bir niteliğe büründürmektedir.

Waelkens, M. (2013). Sagalassos antik kenti Titus Flavius Severianus Neon Kütüphanesi⁷.

B. Yılmaz (Ed.). Anadolu kütüphaneleri içinde (ss. 135-169). Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı.

Efes Celsus kütüphanesinden beş yıl sonra (İ.S. 120) yine Efes Celsus gibi baba anısına yaptırılmış ve benzer mimari özelliklerde tasarlanan Neon kütüphanesi 1990-1992 yılları arasında Burdur'un Ağlasun ilçesinin Sagalassos antik kentinde yapılan kazılar sonucunda bulgulanmıştır. Bu yapı yapılmadan önce Efes'in Sagalassos'un bölgesel başkenti olduğunu göz önünde bulundurduğumuzda iki kütüphane benzerliklerinin bulunması şaşırtıcı olmasa gerek. Efes'ten farklı olarak Neon kütüphane yapısının içinde babanın mezarı değil, sadece heykeli bulunmaktadır (ss. 141-144). Bulgularan bu yeni yapının tarihi, yapım, yıkım, kazı ve onarımları 2012 yılında yerinde ölçüm ve incelemelerde bulunan yazarın (Waelkens) en ince teknik, arkeolojik ve mimari ayrıntılar ve yorumları ışığında betimlenmektedir.

Kent içinde stratejik bir konumda olan kütüphane 11,80 x 9,90 m. boyutlarında tek ve geniş bir mekândan oluşmaktadır. Farklı zaman dilimlerinde büyük doğal afetler sonucunda büyük hasar gören kütüphanenin birçok kez restore edildiği anlaşılmaktadır. Restorasyon aşamalarının birinde kütüphane zeminine mozaik ve bunun ortasında bir amblem eklendiği düşünülmektedir (ss.144-145). Kütüphanenin bir Hristiyan çetesi tarafından yağmalandığı ya

⁶ Yıldız, N. (2003). *Antikçağ kütüphaneleri: Kalıntılar ve edebi kaynaklar ışığında*. İstanbul: Arkeoloji ve Sanat.

⁷ Bu yazı, *The Sagalassos Project* kapsamında hazırlanan çalışmanın çevirisidir. (C. Alan, Çev.). Torun, E. (Uyarlayan). Orijinal metin; Waelkens, M. (In press). The library of Titus Flavius Severianus Neon at Sagalassos. In: Metin, H., Polat Becks, A., Becks, R., Fırat, M., Hürmüzlü Korthold, B. (Eds.), *Pisidia Yazıları. Türk Müzeciliğinin Gülen Yüzü Hacı Ali Ekinci Armağanı / Pisidian Papers. Essays in Honour of Hacı Ali Ekinci, the Smiling Face of Turkish Museologists*. Ayrıca bkz. https://iap-cores.be/publications/annual_reports/annual_report_2013_2014

da ateşe verildiği tahmin edilmektedir.

Arkeolojik çalışmaların ayrıntıları, mimari özellikleri ve teknik bilgilerin ön plana çıktığı bu yazının, dönemin mimari ve estetik davranışı yönünde bilgiler sağladığı gibi kütüphaneyi yerinde inceleyen uzman kişiler tarafından yazılmış olması bilgilere güveni arttırmaktadır.

İdil, V. (2013). Antik Nysa kütüphanesi. B. Yılmaz (Ed.). *Anadolu kütüphaneleri içinde (ss. 171-183). Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı.*

Bu çalışmada bilimsel literatüre dayanarak ve yazarın kendi yürüttüğü kazı çalışmaları bağlamında elde ettiği bilgiler ışığında Eskiçağ Anadolu'sunun Efes'ten sonra en görkemli kütüphanelerden biri olan Nysa kütüphanesi tarihsel ve arkeolojik açıdan anlatılmaktadır. Nysa, Eskiçağ batı Anadolu'sunun en önemli bölgelerinden biri olan Aydın'ın Sultanhisar ilçesinin 2,5 km. kuzeybatısına bulunan Roma İmparatorluğu'na ait bir antik kenttir. Helenistik dönem başlarında Suriyeli kral Seleukos'un oğlu Soter tarafından eşinin adına kurulmuş, özellikle Roma İmparatorluk çağında çok büyüme göstermiş, bir eğitim ve öğretim kentidir. Bir öğrenim kenti olan Nysa kütüphanesiz düşünülemez. Nitekim kentte İ.S. 130 yılında yapılmış, 25x14 m. ölçülerinde dikdörtgen biçimli bir kütüphane yapısı bulunmuştur.

Anadolu'da Efes Celsus ardından en iyi korunmuş ikinci Eskiçağ kütüphanesi, Nysa Kütüphanesidir. Hatta, Nysa'nın, Efes kütüphanesinden esinlenerek yapıldığı da söylenmektedir: Efes'te olduğu gibi kent arşivi işlevi de görmekte (s.177), içinde kime ait olduğu henüz bilinmeyen (büyük bir olasılıkla iyilik sever birileri, s.181) bir kadın bir erkek iskeleti biçiminde bir lahit bulunmaktadır.

Yazarın, kendi deneyimlediği zorlu arkeolojik kazı serüvenini anlatması (ss. 178-179) ve yazının kazıları yapan kişi tarafından yazılmış olması bilgilere güveni arttırmaktadır. Her ne kadar zaman zaman arkeolojik çalışmaların ayrıntıları, mimari özellikleri ön plana çıksa da o dönem konusunda çalışan değişik disiplinler açısından önemi ve anlamı daha da artmaktadır kanısındayız. Ancak; Nuray Yıldız yazısında Nysa kentinin Sultahisar'dan 3 km uzaklıkta olduğunu belirtirken, Vedat İdil bu mesafeyi 2,5 km olarak bildirilmektedir. Nuray Yıldız Helenistik dönem tarihini İ.Ö. 330-30 biçiminde belirtirken İdil İ.Ö. 336-30 olarak vermiştir. 500 m. ya da 6 yıl önemsiz bir ayırım gibi görünse de çalışmaların ayrıntılarında tutarsızlık ya da ayrımlı tarihlemeler dikkat çekmektedir! Nysa'nın Efes'ten esinlendiğini vurgulamak için Efes ve Efes kütüphanesinin bu denli uzun anlatılması çalışmayı amacından saptırmaktadır. Nysa'nın yakın tarihe kadar kendi yazgısına bırakılmış olduğunu yineleyen sonuç bölümündeki kapanış tümcelerinde çalışmanın amacı ve içeriği ile herhangi bir bağıntısı olmayan bir kuşak çatışmasına, yersiz kitap-teknoloji karşıtlığı ve savunmaya yer verilmesi (s.183) pek anlaşılabilir değildir.

2.Bölüm: Osmanlı Dönemi

İkinci bölüm, sırasıyla Prof. Dr. İsmail E. Erünsal, Doç. Dr. Tüba Karatepe, Hasan Duman (2 yazı), Prof. Dr. Günay Kut, Doç. Dr. Hülya Dilek-Kayaoğlu ve Ahmet Gürlek'in kaleminden

çıkılmış yedi yazıdan oluşmaktadır.

Erünsal, İ. E. (2013). Osmanlı’da kütüphaneler ve kütüphanecilik anlayışı. B. Yılmaz (Ed.). Anadolu kütüphaneleri içinde (ss. 187-215). Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı.

Tanzimat öncesi ve sonrası dönemi kütüphaneleri olarak iki bölüme ayrılan bu çalışmada Osmanlı İmparatorluğu’nun kuruluşundan Cumhuriyete kadar süren süreçteki kütüphane kurma çalışmaları ve dönemin kütüphane anlayışı önümüze serilmektedir. 16. yüzyılda medrese ve camilerin ayrılmaz bir parçası olarak karşımıza çıkan kütüphaneler, 17. yüzyılın sonlarında külliye dışında bağımsız kütüphane örnekleri, vakıf kütüphaneleri, Türk kütüphaneciliğinde büyük bir gelişme ve dönüm noktası sayılan İslahat fermarı ile birlikte gelen Maarif-i Umumiye Nizamnamesi, II. Abdülhamid döneminin (1876-1909) Türk kütüphaneciliği tarihinde özel yeri gibi konular Prof. Erünsal’ın ayrıntılı olarak yayımladığı *Osmanlı Vakıf Kütüphaneleri*⁸ başlıklı kitaplarından özetlenerek aktarılmaktadır. Osmanlı Vakıf Kütüphaneleri’nin özellikleri derme, bütçe, personel ve yapı açısından kısa bilgilerle aydınlatılmaktadır.

Bununla beraber yazı başlığı ile içeriği uyumlu değildir. Çünkü; Osmanlı İmparatorluğu yalnız Müslüman Türklerden oluşan, Müslüman Türklerin vakıf kütüphanelerini içeren bir devlet değildir. Osmanlı İmparatorluğu Ermeni, Rum ve Yahudilerin okulları yanı sıra kütüphaneleri ve kültür merkezleri de bulunmaktadır. Konunun uzmanı olan yazarın bu özelliği atlayarak kitaplarında “Osmanlı Vakıf Kütüphaneleri” ni kullanmasına karşın bu yazısında (diğer cemaat kütüphanelerinden söz etmeden) Osmanlı’da Kütüphaneler başlığını kullanması anlaşılır bulunmamıştır.

Bir başka önemli nokta ise, Umur Bey tarafından Nisan 1440 yılında camide kurulan (s. 188) ve Mahmud Beyin İstanbul Cihangir Camiinde kurduğu (16. yüzyılda) kütüphaneler için (özellikle 16. yüzyılda Cihangir Camisinde kurulan kütüphane için) “halk kütüphanesi” niteliğinin kullanılmasıdır. Yazar, 16. yüzyılda henüz olmayan “halk” kavramını, cami cemaatinin kullanacağı dilde bir derme olması nedeniyle böyle bir yaklaşımda bulunmuş olmalıdır diye düşünülebilir. Çünkü “halk” kavramı ayırım gözetmeden “herkes” i içine alır. Bu kütüphaneler, dinsel kurum (cami) içinde Müslümanların kendi dillerinde okuyabileceği bir dermeyi içermektedir. İle de günümüz kütüphaneleriyle adlandırmak istenirse; herkesin de bir biçimde camiye gittiğini varsayarak “Osmanlı Türklerinin” ilk halk kütüphaneleri olduğu ifade edilebilir!

Osmanlı Vakıf Kütüphaneleri konusunda uzman Sayın Prof. Erünsal’ın bu çalışmasının açıkça belirtilmiş bir amacı olmadığı gibi başlıkta belirtilen “kütüphanecilik anlayışı” na çalışmada yer verilmediği, kaynak gösterilmeyi gerektiren pek çok tarihsel bilginin herhangi bir kaynağa dayandırılmadığı görülmektedir.

Karatepe, T. (2013). Tanzimat sonrası Osmanlı kütüphaneciliği. B. Yılmaz (Ed.). Anadolu kütüphaneleri içinde (ss. 217-233). Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı.

Bu çalışmada, Osmanlı vakıf kütüphanelerinin değişip, dönüşmeye başlaması, Osmanlı’da

⁸ Yazarın konuyla ilgili yayımları hakkında ayrıntılı bilgi için http://www.ismailerunsal.com/?page_id=9 adresi ziyaret edilebilir.

Tanzimat ve Islahat hareketleriyle başlayan Batılılaşma, reformlar, bilgi gereksinimi, okurun eğitilmiş tutumu, kadınların da okuryazar olmaya başlaması, Fransız Devriminin etkisiyle oluşan milliyetçilik hareketleri, “milli” adı taşıyan kütüphanelerin ortaya çıkması anlatılmaktadır. 1869 tarihli Maarif-i Umumiye Nizamnamesi’nin tetiklediği bu değişimin önce eğitim kurumlarında kendini gösterdiği vurgulanarak Askeri ve Mühendislik okul kütüphanelerinde yerli ve yabancı eğitim kurumları, yurtdışından yayın sağlama gibi önemli bilgiler ardından resmi daire kütüphaneleri, dernek kütüphaneleri (Cemiyet-i İlmiye-i Osmaniye, Cemiyet-i Tıbbiye-i Osmaniye kütüphaneleri biraz daha ayrıntılı) ele alınmıştır. Son olarak da Kütüphane-i Umumiler ile Milli Kütüphaneler anlatılmaktadır.

Çalışma, Tanzimat dönemi kütüphane anlayışını ortaya koyması açısından oldukça keyifli bir derleme niteliğindedir. Ancak, amacı belirtilmemiş çalışma birçok yerde kaynak gösterilmeden geçilmiş; çalışmanın “Tanzimat dönemi sonrası Osmanlı kütüphaneciliği” başlığında belirtilen *Kütüphanecilik* terimi ağırlıklı olarak sadece kütüphane kurma işlemi ile özdeş tutulmuştur. Milli kütüphane konusu birçok yinelemeyle verilmekte ve bu konuda araştırmaların henüz tamamlanamadığı belirtilmektedir

Duman, H. (2013). Türkiye’de yazma eser kütüphaneciliği. B. Yılmaz (Ed.). *Anadolu kütüphaneleri içinde (ss. 235-261). Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı.*

Türkiye’de kamuda 500.000, özel kesimde ise 100.000 olmak üzere toplam 600.000 yazma eser bulunduğu, bunların da yüzde 80’inin Arapça, yüzde 15’inin Türkçe, yüzde 5’inin de Farsça olduğunu bildiren yazar, bu ulusal hazinenin tanınmaması ve incelenmemesi sorununa sitem ederek bu eserlerin korunması, restorasyonu, kataloglanması, dijitalleştirilmesi, kullanımı gibi sorunlar için henüz çözüm bulunmadığını belirtmekte (s. 235); yazma eser bulunan kütüphaneleri, yasal işlerdeki gelişimi, 2010 yılında kurulan Türkiye Yazma Eserler Kurumu’nun amaç, işleyiş ve örgüt yapısı, bugünkü işleyişi ile TÜYATOK çalışmalarını ele alıp açıklamakta ve sorunlara çözüm önerilerini yazma eserlerin korunması, kataloglanıp tanıtılması, yararlandırılması ve araştırma-geliştirme/ eğitim standartları başlıkları altında toplayarak sunmaktadır.

Tarihsel bir perspektifle yazma eser kütüphaneciliğinde bir durum saptaması yapılan ve ortaya konan çalışmanın dil ve anlatımı keyifli ve akıcı olmakla birlikte, genel derleyici bir sonucu olmadığı gibi kaynak gösterme konusunda biraz tutumlu davranıldığı her sayfada gözlenebilmektedir. Kimi yerde “ben” (Örneğin “...işaret etmek isterim” s. 253) ile “biz” li (Örneğin “...düşünüyoruz” s. 239) vb. tümceler arasında gidip gelmesi daha titiz bir şekilde tekrar okuma süreci gerektirdiğini düşündürmektedir.

Kut, G. (2013). Millet Yazma Eser Kütüphanesi. (ss.263-299). B. Yılmaz (Ed.). *Anadolu kütüphaneleri içinde (ss. 263-299). Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı.*

“Osmanlı mimarisinin klasik dönemin sonuna ait değerli bir anıt” (s. 264) olarak betimlediği Millet Kütüphanesi 1916 yılında, Ali Emiri Efendi kitaplarının buraya getirilmesiyle kurulur. Çalışmada, Millet Kütüphanesi Yazma Eser Kütüphanesi’nin tarihsel yanı açıklanırken

Feyzullah Efendi ve kütüphane olmasını sağlayan Ali Emiri Efendi'nin tanıtılmasının ardından; Feyzullah Efendi ile Ali Emiri Efendi'nin kitaplarından kimileri cilt, başlangıç yaprağı, tezhip, minyatür örnekleri verilerek tanıtılmaktadır. Kitapların önemi, özellikleri ve Arapça, Farsça ve Türkçe dillerine bağlı sayıları açıklanmaktadır. Millet kütüphanesinde farklı dermelerden oluşan, 6.999 yazma, 21.507 basma, 592 Latin harfli olmak üzere toplam 29.098 kitap bulunduğu belirtilmektedir.

Yazının, Millet kütüphanesini tanıtması açısından oldukça yararlı ancak bilimsel bir çalışmadan çok deneme niteliğinde bir çalışma olduğu söylenebilir. Çalışmanın yarısından fazlası minyatür kitap ve resimlerden oluşmakta (ss. 273-279; ss. 282-297), bölüm başlıklarında sorulan sorulara tam yanıt verilmemekte, pek çok bilginin yorumsuz ya da açıklamasız kaldığı gözlenmektedir.

Çalışmada kimi bölümlerin gözden geçirilerek kaynak gösterimine ait tutarsızlıkların giderilmesi gerekmektedir. Örneğin; Ali Emiri Efendi ve milli kütüphane kurma isteği iki farklı yerde (s. 264; s. 279) belirtilmektedir. İlkinde Kütükoğlu (2000, s. 264), Ali Emiri Müteferrik (yılı yoktur!) ve Soysal (1998) kaynak olarak gösterilirken, ikincisinde Gençboyacı (2010, s. 279) kaynak olarak gösterilmiştir.

Çalışmada başlık belirleme konusunda tutarsızlıklar bulunmaktadır. Alt başlıklar ile altında belirtilen içerik birbiriyle uyumlu değildir. Anlatım düzeni ve bütünlük sağlama biçimi tartışmaya açıktır. Örneğin, bir paragrafta “2008 yılında Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sanat Tarihi bölümünde 45 sayfalık bir bitirme tezinin hazırlandığı” (s. 269) belirtilmektedir. Tek başına bu kadar bilgi verilip çalışmanın içeriği ile ilişkilendirilmemesi, çalışmanın amacı ile bütünlük sağlanamamasına neden olmaktadır. Çalışma, “kütüphane önemli eserler ihtiva eder” biçiminde bir tümce ile sonuçlandırılmaktadır.

Dilek-Kayaoğlu, H. (2013). Süleymaniye Umumi Kütüphanesinden Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesine. B. Yılmaz (Ed.). *Anadolu kütüphaneleri içinde* (ss. 301-323). Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı.

Bu çalışmada, 1918 yılında Süleymaniye Umumi Kütüphanesi adıyla kurulan kütüphanenin Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi'ne geçişi; Osmanlı'da vakıf kütüphanelerinin kuruluş ve gelişim tarihi ile vakfiyeleri, kütüphane-i umumi kavramının ortaya çıkışı ve nedenleri sorgulanarak açıklanmakta; kütüphanenin tarihsel gelişimi yasa, yönetmelik, kalkınma planları, kütüphanecilik rapor ve eğitimleri açısından değerlendirilmektedir. Tam anlamıyla, amacında da belirtildiği gibi “Süleymaniye Umumi kütüphanesini tarihsel bağlam ve perspektif içine yerleştirmek ve anlamak” (s. 301) düşüncesi izlenmiştir. Ayrıca Süleymaniye külliyesi ve Kütüphanenin mimari özellikleri yanında Kütüphanenin değişik 139 kütüphaneyi içeren dermesinin özellikleri ile erişim yolları ayrıntılı olarak açıklanmaktadır.

Çalışmada, Türkiye'nin ilk mikrofilm ve fotokopi hizmetinin ve ilk patoloji bölümünün Süleymaniye Kütüphanesi'nde açıldığı; 1960'larda kalkınma planları ile 1961 yılında Kütüphane Komitesince kütüphaneler kanunu taslağı oluşturulduğu, Süleymaniye Umumi

Kütüphanesi'nin de Süleymaniye Kütüphanesi adını alarak İstanbul Yazma Eserleri Merkezi olarak nitelendirildiği; UNESCO Dünya Belleği Kütüğünde belgesel miras olarak kayıtlı olduğu ifade edilmektedir.

Umumi kütüphanelerin kimi kez bir halk kütüphanesi, kimi kez bir milli kütüphane, kimi araştırma kütüphanesi olduğuna inanılır (s. 303). Yazar, Süleymaniye kütüphanesinin “araştırma kütüphanesi olarak yeniden örgütlenmesi” (s. 320) yönünde öneride bulunmaktadır. Çalışmada, dil ve anlatımı sistematik ve keyifli bir akıcılıkta Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi tarihsel açıdan önümüze serilmektedir.

Duman, H. (2013). Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Beyazıt Devlet Kütüphanesi. B. Yılmaz (Ed.). Anadolu kütüphaneleri içinde (ss. 325-339). Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı.

Yazar, Türklerde kitap, okuma ve kütüphane konusundaki girişin ardından Maarifi Umumiye Nizamnamesi ve Islahat Fermanı'nın özellikleri ve devlet eliyle ilk kurulan Kütüphane-i Umumî-i Osmânî (1961 yılından itibaren Beyazıt Devlet Kütüphanesi⁹) hakkında bilgi vermektedir. Ayrıca, bugünkü yapının kütüphane olarak açılışı, hazırlanışı, Osmanlı'nın savaş yıllarındaki ve Cumhuriyet dönemindeki durumu ayrıntılı olarak betimlenmekte, kütüphanenin bugünü ve geleceği adına öneriler dile getirilmektedir.

Beyazıt Devlet Kütüphanesi'nin tarihsel geçmişinden çok sorunları üzerinde düşünce ve öneriler getiren bu çalışma; yazara ait yine Osmanlı Dönemi bölümünde bulunan “Türkiye’de yazma eser kütüphaneciliği” (ss. 235-261) adlı çalışması ile aynı ya da benzer birçok tümce ve paragraflar bulundurmaktadır (Örneğin ss. 236-238 ile ss. 325-329 sayfalardaki bilgiler, tümceler ve düzen aynıdır). Yazarın ortaya koyduğu öneriler ise tamamiyle Bülent Yılmaz¹⁰’dan (2010) alıntıdır.

Gürlek, A. (2013). İzmir Milli Kütüphane. B. Yılmaz (Ed.). Anadolu kütüphaneleri içinde (ss. 341-361). Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı.

Bu çalışmada, İzmir Milli Kütüphane kurulmadan önceki siyasal, toplumsal ve eğitsel durumun değerlendirilmesi, kütüphane kurulması yönündeki girişimler ve çabalar, zorlukları ve gelişimi, savaş yıllarında hem kendisinin ayakta kalma savaşı hem de halka etkisi, siyaset ve kütüphane ilişkisi ulusal duygularla ifade edilmektedir. Birinci dünya savaşı sırasında, İzmir'in Yunanlılar tarafından işgal edilmesiyle, kütüphanenin adındaki “milli” sözcüğü kaldırılır, yerine “İslâm Kütüphanesi” adı verilir. Son olarak, İzmir Milli Kütüphane'nin bugünlere ulaşma savaşı ve gelişimindeki kilometre taşları - Kütüphanenin Atatürk tarafından 3 kez (1931, 1933, 1934) ziyaret edilmesi, ziyareti sırasında olanaksızlıkların dile getirilmesi ve Atatürk'ün parasal destek sağlaması, 1934'te çıkan *Basma Yazı ve Resimleri Derleme Kanunu*'nun yayımlanması, İzmir Milli Kütüphane Derneği'nin (1954) kamu yararına çalışan derneklerden sayılması,

⁹ Ayrıntılı bilgi için bkz. <http://www.beyazitkutup.gov.tr/kunye.php>

¹⁰ Yılmaz, B. (2010). Tarihin bir ürünü olarak Beyazıt Devlet Kütüphanesi: Kısa bir gözden geçirme. S, Şentürk, V. Gülçek (Yay. Haz.). *Beyazıt Devlet Kütüphanesi 125 Yaşında (1884-2009)* içinde (ss.234-237). İstanbul: Beyazıt Devlet Kütüphanesi.

İzmir Milli Kütüphane Vakfı (1978), gezici kütüphane, çocuk kütüphanesi kurulması, şube kütüphanelerin açılması vb. pek çok kültürel, sanatsal ve eğitsel yönde çalışmalar -madde madde açıklanmaktadır.

İzmir Milli Kütüphanesi, siyasetin ve değişen yönetimlerin kütüphanelere etkisini yansıtan, ulusal uyanış ve kurtuluş çalışmalarına tanıklık eden, belki de kaynaklık (destek) eden bir kütüphane örneği olarak karşımıza çıkmaktadır. 2009 yılında Tarihe Saygı/ Yerel Koruma ödülünü kazanan (ss. 356-360) İzmir Milli Kütüphanesinin uzun ve zorlu bir savaşımının anlatıldığı bu çalışma, bilimsel olmaktan çok ağırlıklı olarak *Ahenk, Anadolu* vb. gazetelerde kütüphane ile ilgili çıkan duyurulara dayanan, kütüphane-siyaset etkileşimini anımsatıcı nitelikte, tarihsel bir deneme/ görüş yazısıdır.

3.Bölüm: Cumhuriyet Dönemi

Üçüncü ve son bölüm, sırasıyla Prof. Dr. Hasan S. Keseroğlu, Prof. Dr. İrfan Çakın, Leman Şenalp, Prof. Dr. Meral Şenöz, Hilmi Çelik, Doç. Dr. Erol Yılmaz, Prof. Dr. Onur Bilge Kula ve Ahmet Karataş'ın kalemiyle yazılmış sekiz yazıdan oluşmaktadır.

Keseroğlu, H. S. (2013). Cumhuriyet dönemi Türk kütüphaneciliği. B. Yılmaz (Ed.). *Anadolu kütüphaneleri içinde (ss. 365-385). Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı.*

Türkiye Cumhuriyeti dönemi kütüphaneciliğini anlamak için, Cumhuriyetin doğduğu ve beslendiği, kalıtını aldığı coğrafyanın geçmişini ve kütüphanecilik anlayışını bilmeyi gerektirdiği düşüncesinde olan yazar, Osmanlı devletinde kütüphanelerin kuruluşuna ve gelişimine ön ayak olan gelişmelere değinmektedir. Ardından Yeni Türk devletinin oluşumu, Türkiye Cumhuriyeti'nin temel yasaları ile kütüphanelerin ilişkileri, yerli ve yabancı uzmanların Cumhuriyetin ilk yıllarında kütüphaneler konusunda hazırladıkları raporlar, Cumhuriyet dönemi kütüphanelerin ve kütüphaneciliğin örgütlenmesi Türk ocakları ve Halkevleri kütüphaneleri, kataloglama ve sınıflama uygulama ve çalışmaları, eğitim çalışmaları, ulusal, halk, üniversite, okul ve özel araştırma kütüphaneleri, işbirliği ve toplu katalog çalışmaları başlıkları altında ele alınmaktadır.

Yazar, çalışmada sistematik bir düzen içinde olsa da belirli konulardaki (kataloglama, eğitim, kütüphane türleri, işbirliği) belli başlı yayın ve çalışmalardan haberdar etmektedir.

Yazı, kütüphanecilik alanındaki sıkıntılar ile sonuçlandırılırken Türk kütüphaneciliğinin gelişmesinde Atatürk ve Atatürkçülük etkisini vurgulaması önemli olmakla beraber Cumhuriyet'in kazandırdığı ve eğitim, kültür ve kütüphane hizmetleri bağlamında son derece önemli olan Köy Enstitüleri'nden söz etmemesi anlaşılır değildir.

Çakın, İ. (2013). Türkiye'de Cumhuriyet dönemi kütüphanecilik dönemi. B. Yılmaz (Ed.). *Anadolu kütüphaneleri içinde (ss. 387-403). Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı.*

Çalışmada Türkiye'de Cumhuriyet döneminde kütüphanecilik eğitimi konusunda yapılan çalışmalar tarihsel bir sırada ayrıntılı olarak açıklanmaktadır. Türk kütüphanecilik eğitiminin kuruluş sürecinden kurumsallaşmasına kadarki süreçleri, yönelişleri ve meydan okumaları

ayrıntılı bir biçimde gözler önüne seren bu çalışma Türk kütüphanecilik eğitimindeki yönelişleri gerçekleştirildikleri döneme göre gruplandırarak dört dönem-başlık biçiminde ele almaktadır. Osmanlı'dan Cumhuriyete geçiş sürecinde kütüphaneler konusunda yerli ve yabancı uzmanların hazırladıkları raporlarda (John Dewey, Hamit Zübeyr Koşay ve Helmut Ritter'in raporları) kütüphanecilik eğitimine ilişkin görüş ve önerilerde yeni yapılanma ve nitelikli profesyoneller yetiştirmesi gerekliliği vurgulanmaktadır. Bu öneriler doğrultusunda yurtdışına kütüphanecilik öğretimi almak üzere gönderilenler ve döndükten sonra yaptıkları çalışma ve kurslar, başka uzmanların verdikleri kurslar tarihsel bir düzende anlatılmaktadır (Birinci dönem; 1923-1952). Ardından 10'ar yıl arayla Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi (1954-1955), İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi (1964-1965) ile Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Kütüphanecilik Bölümlerinin (yüksek lisans 1972-1973; lisans 1974-1975) kuruluşları ayrıntılı olarak betimlenmektedir (İkinci dönem: 1953-1987). Tartışılan ve değerlendirilen önemli sorunlardan birisi de belirtilen üç bölümdeki Arşivcilik dersleri ve Arşivcilik Bölümlerinin açılışı (Üçüncü dönem: 1988-2001) ve 2002 yılındaki YÖK (Yükseköğretim Kurumu) kararı ile Kütüphanecilik ve Arşivcilik Bölümlerinin adlarının Bilgi ve Belge Yönetimi¹¹ olarak değiştirilmesidir (Dördüncü dönem: 2002 ve sonrası). Sonuçta yazar, eğitiminde BBY bölümleri arasında işbirliği ve eşgüdümün kaçınılmaz olduğunu (olması gerektiği) savunmaktadır (s. 402). Günümüzde 15'ten fazla BBY bölümü adı sıralanabilir fakat etkin hizmet ve eğitim verme açısından değerlendirildiğinde yarıdan fazlasının sadece ad olarak var olduğunu görebiliriz.

Türkiye'de kütüphanecilik eğitim tarihini dört ana grup altında değerlendiren Çakın'ın çalışması, uyum ve bütünlük içerisinde keyifli ve bilgilendirici bir biçim, giriş ve sonuca sahiptir. Çalışma Türk kütüphanecilik eğitimi tarihini araştıranlar için bir danışma kaynağı niteliğindedir.

Şenalp, L. (2013). Türkiye Millî Kütüphanesi. B. Yılmaz (Ed.). Anadolu kütüphaneleri içinde (ss. 405-420). Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı.

Genel olarak milli kütüphanenin önemi ile giriş yapan Sayın Şenalp, milli kütüphane tanımları ve işlevlerine değindikten sonra Türkiye Milli Kütüphane'sinin kuruluş ve gelişim tarihini irdelemektedir. Bugünkü Milli kütüphanenin kuruluşu ve gelişiminde Adnan Ötüken, kilit bir kişidir. Ötüken, milli kütüphane yokluğunun verdiği üzüntüye yenik düşmeden 15 Nisan 1946'da raflara birkaç kitap yerleştirdiği bir "Milli Kütüphane Hazırlık Bürosu" açar ve böylece milli kütüphanenin temelleri atılmış olur. 1948'de hizmete açılan Milli Kütüphane, 1950 yılında "Milli Kütüphane Kuruluş Kanunu" çıkmasının ardından yasa ile kurulan ilk kütüphane olması yanı sıra yasal ve tüzel kimlik de kazanmıştır. Bu yasa kütüphanecilik gelişmelerine ivme kazandıran ve Türk kütüphanecilik tarihinde bir dönüm noktası sayılmaktadır.

Milli Kütüphane'yi "Cumhuriyetin kütüphanesi" olarak niteleyen Şenalp, bu çalışmada milli kütüphane gereksinimi ve önemi, kuruluş çalışmaları, tarihsel gelişimini ortaya koymuştur.

¹¹ Bundan sonra metin içinde BBY olarak geçecektir.

Son bölümde, bugünkü kütüphanenin derme açısından birkaç özelliğinden söz edilmektedir.

Şenöz, M. (2013). İstanbul Üniversitesi Merkez Kütüphanesi. B. Yılmaz (Ed.). Anadolu kütüphaneleri içinde (ss. 421-440). Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı.

Yazıda, kütüphanecilik alanının ve kütüphanenin 5 ögesinin (bina, bütçe, personel, derme ve kullanıcı) önemi belirtilmekte, kütüphanecilik biliminin gerekliliğine vurgu yaptıktan sonra da bugünkü İstanbul Üniversitesi Merkez Kütüphanesi'nin tarihsel gelişimi, İstanbul Üniversitesi'nin kuruluşu, gelişimi, taşınmaları ardından kütüphanecilik bölümünün açılış koşulları, gelişimi ve kütüphane ile ilişkisi anlatılmaktadır.

İstanbul Üniversitesinin kuruluş tarihi 560 yıl önce Fatih Külliyesinin kuruluş tarihine kadar geri götürülmektedir. Fatih Sultan Mehmet'in İstanbul'u fethetmesi üzerine kendi adını taşıyan cami ve yanındaki medrese yapıtırır. Bu dönemde cami ve medreseye dönüştürülen kilise ve manastırlarda bulunan kitaplar, henüz kütüphanesi olmayan Fatih Cami'sine gönderilir. (s. 422). Medreseler Tanzimat Dönemi'nden sonra Darülfünun adı ile anılmaya başlar: Darülfünun, Darülfünun Osmanî (1870), Darülfünun Sultani (1874-1875), Darülfünun Şahane (1900-1912), İstanbul Darülfünun (1912-1933) olmak üzere ayrımlı adlar alır (s. 422).

Sonuç olarak bu uzun tarihsel süreci anlamak ve İyi tanımak için medrese ve darülfünun kurumlarını çok kısa da olsa bilmek gerekir. Medreseden darülfünuna, darülfünundan üniversiteye evrilme yönünde ilk olmakla birlikte, kütüphanecilik eğitimin başlatıldığı ikinci üniversitedir.

Şenöz, İstanbul Üniversitesi Merkez Kütüphanesi'ni "Cumhuriyet yaşıtı melez kütüphane" olarak nitelendirmektedir (s. 433). Ancak, "*Meslek bilgisi yetersiz yöneticiler sırasında onar yıllık aralarla dermesi iki kez kullanılamaz duruma geldiği ve çözüm bilindiği halde geriye dönüp işlerin bitirilemediğinin ortaya çıktığını*" ifade etmektedir (s. 436). Pek çok üniversite kütüphanesinde "meslek bilgisi yetersiz yöneticiler" çalıştırıldığı bir gerçektir. Şenöz, çalışmasında "ulusal kütüphaneciliğin gelişiminde engel veya leke" olarak da görülebilecek bir yaraya parmak basmıştır.

Çelik, H. (2013). Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) Kütüphanesi. B. Yılmaz (Ed.). Anadolu kütüphaneleri içinde (ss. 441-459). Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı.

Çalışmada, TBMM Kütüphanesi'nin kuruluşu, tarihi ve örgütlenme yapısı, çeşitli adlarla kurulan kütüphane komisyonları, çıkan talimatname ve nizamnameler, çalışmalar vb. tarihsel bir düzende açıklanmaktadır. Aynı zamanda TBMM'de Kütüphane ve Arşiv Kurulu ve Meclis ile bağı ve görevleri de ortaya konmaktadır. Kütüphane binası ve yerleşimi, amaç ve görevleri, derme özellikleri, kataloglama ve sınıflama, okuyucu hizmetleri, dokümantasyon hizmetleri, süreli yayınlar ve sağlama, dijitalleştirme, şube kütüphaneleri, ödünç verme ve depo hizmetleri, personel donanımı, ulusal ve uluslararası ilişkiler gibi gerçekleştirilen kimi hizmetler hakkında açıklamalar getirilmektedir. Kütüphanenin üyesi olduğu dernekler ve katıldığı ulusal ve uluslararası etkinliklere kısaca değinilmektedir.

Sürekli açılıp kapanan ve birçok kez ad değiştiren kütüphane komisyonlarında ya da yasal

düzenlemelerde yer alan kütüphaneci görmek güçtür. “Kütüphane kurarken veya geliştirirken kütüphaneciye danışmamak, onun görüşünü almamak” günümüz temel sorunlarından olmaya devam eden bir konudur. Bunun için yazarın da belirttiği gibi “*TBMM kütüphanesinin de tıpkı politikacılar gibi kendisini değişime uydurması ve dinamik bir yapı oluşturarak sürdürmesi kaçınılmazdır*” (s. 458).

Sonuç olarak TBMM kütüphanesi, Türk parlamento tarihinde, döneme özgü koşullara karşın doğuşu, gelişimi ve günümüzde ulaştığı saygınlığı ile Türk kütüphaneciliğinde iz bırakmıştır. Osmanlı çıkışlı ancak Cumhuriyete özgü tüm evrelerini yaşamış önemli kütüphanelerdendir.

Yılmaz, E. (2013). Ankara Adnan Ötüken İl Halk Kütüphanesi. B. Yılmaz (Ed.). *Anadolu kütüphaneleri içinde (ss. 461-481). Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı.*

Yazıda özetle Ankara Adnan Ötüken İl Halk Kütüphanesini anlamak, adını temsil ettiği kişinin yaşamı ve Türk kütüphaneciliğindeki değerinin bilinmesi gerektiği dile getirilmektedir. Türk kütüphaneciliği tarihine bakıldığında Adnan Ötüken’in 1940-1970 yılları arasındaki gelişme çağını adıyla damgalayan çok çalışkan bir kişilik ve modern Türk kütüphaneciliğinin mimarı olduğu söylenebilir.

Erol Yılmaz’ın çalışmasında Adnan Ötüken’in Türk kütüphaneciliğindeki yeri ve onun adını taşıyan halk kütüphanesi beş öge bağlamında tarihsel olarak değerlendirilmektedir.

Ankara halk kütüphanesine duyulan gereksinim sonucunda Ankara Adnan Ötüken İl Halk Kütüphanesi 1922 yılında Maarif Vekaleti’nin alt katındaki odalarda açılmıştır. Kütüphane, yer yetersizliğinden dolayı Ulus, Yenimahalle, Kızılay gibi farklı yerlere taşınmıştır. Bugünkü binası, aslında gazino, kulüp binası olarak inşa edilmiştir. 1934’ten beri de Derleme Yasasından yararlanan altı kütüphaneden biridir. 2011 itibarıyla kütüphanede toplam 588.270 kitap ve 2.623 süreli yayın çeşidi vardır. Erol Yılmaz Ankara Adnan Ötüken İl Halk Kütüphanesini derme sayısı, kullanıcı sayısı, verdiği hizmetler, binası ve bütçe konusunda bilgileri tabloşturmaya çalışmıştır (ss. 469-475).

Derleme Yasasından yararlanan bir kütüphane için dermenin küçüklüğü ilgi çekicidir. Derleme ile gel(mey)en kitapları denetlenmemesi, kütüphane binası olarak tasarlanmamış olması, günümüz gereksinimlerine karşılık vermemesi ile karşımıza çıkan kütüphanenin durumu, bir kez daha yasaların gerektiği gibi uygulanmadığını anımsatmaktadır. Binanın yetersizliği yanı sıra, derme ve personel açısından da önemli eksikleri olduğunu dile getirilmektedir. Sonuç olarak yazar, yeni bir Ankara Adnan Ötüken İl Halk Kütüphanesi binasının gerekliliğini savunup, önerilerde bulunmaktadır.

Kula, O. B. (2013). Türkiye’de Edebiyat Müze Kütüphaneleri. B. Yılmaz (Ed.). *Anadolu kütüphaneleri içinde (ss. 483-491). Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı.*

Edebiyat Müze Kütüphanelerinin tasarımı ve gerçekleşmesini sağlayan Kütüphaneler ve Yayınlar Genel Müdürlüğü görevini 2012’de bırakan (bırakmak durumunda bırakılan!) yazar

ağırlıklı olarak Türkiye Okuma Kültürü Haritası (2011) verilerine dayandırılan yazısında Türkiye’de okuma ve kütüphane kullanım alışkanlığının durumunu ve Türk toplumunun edebiyat ve okuma alışkanlığı arasındaki ilişkiyi kısaca betimlemekte, Türkiye’de edebiyat müze kütüphanelerini tanıtmaktadır.

Bu kütüphanelerin iç ve dış tasarımıdaki özen ve estetik kaygı (yazı ile birlikte sunulan fotoğraflarda açık seçik görülebilmektedir) bu kütüphanelerin buldukları kentin, edebiyat ve estetik kültürünün yaşandığı ve geliştirildiği ortamlar ile biçimlenmektedir (ss. 486-488). Türkiye’de Adana, Ankara, Diyarbakır, Erzurum, İstanbul ve Kütahya’da olmak üzere altı edebiyat müze kütüphanesinin buldukları il halk kütüphanesine bağlı uzmanlık kütüphaneleri olarak hizmet verdikleri (s. 488) belirtilmekte, derme bağlamında kısaca tanıtılmaktadır. Bu önemli kişilere bağlı ad ile topluma sunulan müze kütüphaneleri aynı zamanda çevre illerde yaşamış yazarların yapıtlarını da içermektedir.

Bu kütüphane ve müzelerin kurulmasını tasarlayan ve gerçekleştiren Prof. Kula’ya kütüphaneciler olarak borçlarımız bulunmaktadır. Yazıda en çarpıcı ayrıntı, Adana için Yaşar Kemal’e adının verilmesi önerildiğinde verdiği yanıtıdır. “*Beni Yaşar Kemal yapan, Karacaoğlan’ın temsil ettiği birikimdir. Dolayısıyla, Çukurova’da açılan bir edebiyat müze kütüphanesine Yaşar Kemal’den önce Karacaoğlan adı yakışır*” (s. 489) sözleri; değerbilirlik, saygı ve saygınlık açısından çok sık yaşamadığımız bir davranış örneği göstermektedir.

Karataş, A. (2013). Seçme Türk Kütüphaneciliği tarihi kaynakçası. B. Yılmaz (Ed.). Anadolu kütüphaneleri içinde (ss. 493-500). Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı.

Ahmet Karataş bu kısa bibliyografik çalışmada kaynakça kavramının anlamı ve çok kısa tarihine değinme ardından, “Seçme Türk Kütüphaneciliği Tarihi Kaynakçası” sunmaktadır. Türk kütüphaneciliği ile ilgili yerli yabancı tüm literatürü içeren böyle bir çalışma, Türk kütüphaneciliği açısından çok önemli bir girişim olmakla birlikte seçim ölçütleri belli değildir. Ayrıca, çalışmanın adındaki “Türk Kütüphaneciliği Tarihi” vurgusu ile içerikte sunulanların uyumlu olmadığı görülmektedir, bu bağlamda;

1. Bibliyografyanın kapsamı “Türk kütüphaneciliği tarihi” ile mi sınırlandırılmıştır? Eğer böyle ise;
2. Burada sunulan yapıtlar ne yazık ki bütünüyle “Türk kütüphaneciliği tarihi” ile ilgili değildir.
Örneğin Muzaffer Gökman, Meral (Alpay) Şenöz’ün, Hasan S. Keseroğlu’nun, Ümit Konya’nın İstanbul Kütüphaneleri çalışması kaynakçaya alınmazken yalnız Kayaoğlu’nun değerli çalışması İstanbul Kütüphaneleri alınmıştır. Jale Baysal’ın *Türk kütüphaneciliği tarihi* için ciddi anlam taşıyan *Resmî Daire Kütüphaneleri* ise seçilmemiştir.
3. Türk Kütüphaneciliği tarihi içinde kesinlikle yer alması gereken kişiler dendiğinde bu alanın yazılarını izleyenlerin, burada sunulan adlar dışında, ilk akıllarına gelecek kimi adlar: Doğan Atılğan, Tekin Aybaş, İrfan Çakın, Ahmet Çelik, Hilmi Çelik,

Hasan S. Keseroğlu, Mehmet Emin Küçük, H. İnci Önal, Fatoş Subaşıoğlu, Yaşar Tonta, Nilüfer Tuncer gibi onlarca kişinin kaynakçada yer almaması ilginç ve ciddi bir eksikliği göstermektedir.

4. Ancak, Türk kütüphanecilik tarihi ile doğrudan hiçbir ilgisi olmayan, belki minik saptamalar yapılabilecek; *Antikçağda Kitap, Bilginin Toplumsal Tarihi, Constantinople, Les Turcs et l'Islam* gibi onlarca ilgisiz kitabın kaynakçaya neden katıldığı da anlaşılamamıştır!

Kaynakça seçim ölçütlerinin açık ve seçik belirlenmemiş olması; Sayın Karataş'ın çalışmayı çok da ciddiye almadığı yönünde bir izlenim yaratmakta ve bu ciddi çalışmaya yakışmamaktadır.

Sonuç

Felsefe ve bilim tarihi temellerinin atıldığı topraklar olan Anadolu'da kütüphaneler gelişen uygarlıkların desteği olmuş; tarihin pek çok alanına kanıt nitelikli kaynakların ortaya çıkmasına ortam ve olanaklar sağlamıştır.

Kütüphanenin yazgısına yön veren nice uygarlık ve devletler görüldüğü gibi, kütüphane ile yeniden biçimlenen ya da desteklenen yönetimler de görüldü. Sonuç olarak, Anadolu kütüphanelerinin bir ulusun, yönetimin, devletin politikası olduğunu, uygarlıkların ve devletlerin olmazsa olmaz biçimlendiricisi olduğu görülmektedir. Uygarlık-kütüphane ilişkisi bir koşutluk içerisinde olgunlaşıp gelişmektedir.

Anadolu Kütüphaneleri'nin sekiz yazıdan oluşan Antikçağ bölümünde yazıların sıralanışı ve verilen bilgilerin uzmanlarının elinden çıkması yanında görsellerle desteklenmesi ilgiyi arttırmakta ve okumayı kolaylaştırmaktadır. Bu bölümdeki yazıların beşinde sonuç bölümünün bulunmaması, dipnotların her zaman verilmemesi de kimi yazıları bir makaleden çok denemeye dönüştürmektedir. Ancak bu durum yazıların içerik ve değerini azaltacak bir durum olarak algılanmamıştır. Çalışmanın Antikçağ bölümü Türk kütüphaneciliğinde gerekli ve önemli bir boşluğu bir bütün olarak doldurmaktadır.

Bir sonraki bölüm olan Osmanlı İmparatorluğu dönemine, Doğu Roma İmparatorluğunun yıkılışı ardından Osmanlı İmparatorluğu'nun kuruluşuna kadarki dönemde, Bizans, Selçuklu ve Beyliklere ilişkin kütüphaneler konusunda ad anarak değinileri dışında bilgi bulamamak, Anadolu'da kütüphaneler kurulmamış mı sorusunu akla getirmektedir. Bizans İmparatorluğu yanında Selçuklular dönemleri atlanmış görünmektedir. Bu da bizi elimizdeki *Anadolu Kütüphaneleri* adlı çalışmanın, "kütüphaneleri eskiçağdan günümüze kesintisiz yansıtılmamaktadır" düşüncesine yönlendirmektedir. Dördüncü yüzyıldan 13-14'üncü yüzyıla, bin yıllık bir süre boşluğu gözlenmektedir. Bu kitapta, Erünsal (s. 187) ve Duman (s. 236; s. 325) Selçuklular ve Beylikler dönemi kütüphanelerinden birer tümce ile söz etmektedirler. Oysa, bu konularda ilk akla gelen çalışmalar M. Cumbur, J. Baysal, E. Merçil, Ö. Soysal, İ. Erünsal vd. çalışmalarıdır. Bizans, Selçuklu, Beylikler dönemlerine ilişkin her hangi bir yazının yer almaması anlaşılır görünmemektedir.

Bir başka eksiklik; Türk kütüphaneciliğinin en temel sorunlarından birisi de Osmanlı dönemindeki farklı cemaatlerin kütüphanelerine ilişkin çalışmaların bulunmamasıdır. Osmanlı İstanbul’unda Ermeni, Rum ve Yahudi kütüphane ve kültür merkezlerinin bulunduğu bilinmektedir.

Bu güzel çalışmayı yayına hazırlayan Sayın Bülent Yılmaz’ın; her biri yazılan konuda uzman olan yazarlara etkisi ve yazılar konusunda yazarları uyarması beklenemezdi. Burada belirtilen eleştiriler doğal olarak Sayın Prof. Yılmaz’a bağlanamayacaktır.

Anadolu Kütüphaneleri, Türk Kütüphaneciliği alan yazınında önemli bir çalışmadır. Türk kütüphaneciliğinin önemli bir boşluğunu tamamlamayı amaçlayan ve lüks baskısı yanında içinde bol fotoğrafla kolay okunan bu geniş oylumlu çalışma, konu uzmanları tarafından hazırlanmış, geniş ufuklar açar niteliktedir. Anlatım ve dil genel olarak oldukça açık, anlaşılır ve akıcıdır. Anadolu uygarlıklarında bir kültürel uyum atmosferi yaratmaktadır. Elinizdeki kitap, Anadolu kütüphanelerine öncülük eden kütüphaneler üstüne tarihsel-mimari-estetik bilgiye gereksinim duyan okurlara yol gösterici nitelikte bir çalışmadır. Türk kütüphaneciliğinin beslediği geleneği unutturmamak için güzel tasarlanmış bir kitaptır. *Anadolu Kütüphaneleri*, kütüphanelere ve kütüphaneciliğimize geçmişten günümüze sahip çıkmak, desteklemek ve ilerletmek yolunda seferberlik çağrısı olarak da görülebilir.

Böylesi bir düşünceyi tasarlayıp, gerçekleştiren sayın Prof. Dr. Bülent Yılmaz’a ve emeği geçen tüm yazarlara ne kadar teşekkür etsek azdır. Çünkü, alanımızda, belirli bir konu çerçevesinde konuyla ilgili (uzman) kişilerin yazılarını derleyip bir araya getirilmesine Türkçe kütüphanecilik literatüründe daha önce yalnız bir kez tanık¹² olduk. Belirli bir konudaki yazıları derleyerek lüks bir baskıyla yayımlamanın benzer içerik ve nitelikte başka yayınlara da öncülük edeceği ümit edilmektedir.

Böylesi bir çalışmayı tasarlayıp, gerçekleştiren Prof. Dr. Sayın Bülent Yılmaz’ı yürekten kutlarız. Tatilde okunamasa da herkesin kütüphanesinde bulunması gereken bir kitap; ne de olsa Anadolu uygarlıklarında kütüphane kültürü bu! Dileğimiz; pahalı ve zor ulaşılan bir çalışma olmaktan çıkıp herkesin ulaşabileceği bir yayına dönüştürülmesi ve olanaklıysa Bizans, Selçuklu ve Beylikler dönemi kütüphaneleri konusunda uzmanların yazıları da sağlanarak yabancı dillerde yayımlanmasıdır.

Hep güzel kitaplarla buluşmak dileğiyle...

Hasan S. Keseroğlu

Kastamonu Üniversitesi

Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü

hasankeseroglu@gmail.com

Elsa Bitri

Kastamonu Üniversitesi

Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü

elsabitri@gmail.com

¹² Tonta Y. ve Çelik A. (Yay. Haz.). (1996). *Bilgi edinme özgürlüğü*. Ankara: Türk Kütüphaneciler Derneği.